

Den blomstertid nu kommer

En stilistisk jämförelse med ett samtida prästbrev

INGVAR BENGTTSSON

En psalm i Den svenska psalmboken, kring vilken det rått oklarhet och oenighet om upphovsmannen, är den kända psalmen ”Den blomstertid nu kommer”. Denna oklarhet har emellertid begränsats till experterna och inte särskilt tydligt framgått i de uppgifter om textförfattare som anges i de olika officiella psalmböckerna.

Redan vägen in i Den svenska psalmboken är märklig när det gäller ”Den blomstertid nu kommer”. Den fanns med under rubriken ”Een Sommarwisa” i Jesper Swedbergs psalmbok 1694 och hade där nr 374. Denna psalmbok innehöll 482 psalmer och fyra latinska hymner. Psalmboken möttes av mycket hård kritik, som leddes av Västerås-biskopen Carl Carlsson, och resulterade i att Swedbergs psalmbok med en upplaga på 20 000 exemplar konfiskerades. Förbudet kom att gälla i nära 80 år och upphävdes först 1773. Kritiken, som grundade sig på den kyrkliga ortodoxins uppfattningar, bestod i att flera av psalmerna påstods ha en bristande överensstämmelse med Bibeln och innehålla dogmatiska felaktigheter och oklarheter. Den psalmbok som den 9 december 1695 stadfästes av konungen kom dock att till sitt huvudsakliga innehåll bestå av psalmerna i Swedbergs psalmbok från föregående år. 78 psalmer därifrån uteslöts, i de övriga gjordes ett stort antal textändringar och endast ett fåtal andra psalmer tillfogades.¹

---

1 Arvastson 1963, s. 104. Wahlström 1951, s. 150-165, skriver om bakgrunden till och förloppet av angreppet mot Swedbergs psalmbok. Swedbergs försvarsskrift mot kritiken betraktades länge som förlorad, men påträffades i original 1894 av Herman Lundström. Denna ”korta och tydliga förklaring” består av hela 350 sidor som Swedberg skrev huvudsakligen under sommaren 1695 och överlämnade till biskops-mötet den 1 oktober samma år. Lundström 1900, s. 158f. Lundström konkluderar:

Efter granskningen av Swedbergs psalmer hade biskoparna den 18 oktober 1695 förklarat att ”Den blomstertid nu kommer” inte borde tas med i den kommande psalmboken, dels av formella skäl, därför att den inte ansågs följa poetikens regel att hålla sig till sitt ämne, dels av innehållsskäl, att den blandade samman världslig och andlig glädje. Att psalmen trots denna kritik ändå i oförändrad form slank in i psalmboken (Psb 1695: 317), har förklarats med att tidsbristen medförde ett protokollärt misstag, så att biskoparnas synpunkter på psalmen inte kom med i det underlag som förelåg vid det slutliga beslutet.² En i sanning märklig ingång för en av svenska folkets mest älskade psalmer.

”Den blomstertid nu kommer” placerar sig på första plats över de psalmer som vid en enkät från mitten av 1990-talet gavs som svar på frågan: ”Finns det några psalmer som du tycker speciellt mycket om?”³ Även i Finland, såväl i dess finskspråkiga som svenskspråkiga psalmbok, intar denna psalm topplaceringen.⁴ Att psalmen erhållit så stor uppskattning bedöms till stor del bero på att den så flitigt använts vid skolavslutningar. Dess tre första verser har därigenom fått en doft av sommarlov, vars innebörd för de allra flesta ger synnerligen goda associationer.⁵ En annan faktor som kan ha bidragit till att den blivit

---

² Af en jämförelse mellan psalmboksgranskarnes anmärkningar och Swedbergs svaromål erhåller man det afgjorda slutintrycket, att angreppet mot hans psalmbok varit lika hänsynslöst som hätskt och småaktigt samt, såsom redan inledningsvis framhållits, i de flesta fall obefogadt. Framför allt gäller det sistnämnda i fråga om de allvarsamma beskyllningarna mot Swedberg för irrlärlighet på nära nog alla den lutherska bekännelsens områden.” Lundström 1900, s. 173.

² Arvaston 1971, s. 53f.

³ Bohlin 2001, s. 298. Av cirka 1270 utsända enkäter inkom, efter tre påminnelser, svar från 720 personer eller 57 % av de tillfrågade. Det största inbördes avståndet fanns mellan första (208) och andra platsen på listan (”Härlig är jorden” som valdes av 145 tillfrågade). Se härom Evertsson 2001, s. 276.

⁴ Vapaavuori 2001, s. 229f. Vapaavuori 2001, s. 231, hänvisar även till en gallup som gjordes av en kvällstidning år 2000, där några judiska och muslimska församlingar tillfrågades om lämpligheten av att sjunga denna psalm vid skolavslutningar. Svaret blev att de tre första verserna passar bra att sjunga vid dessa tillfällen. I övriga nordiska länder var ”Den blomstertid nu kommer” inte med bland de tio mest uppskattade psalmerna. Den i Norden mest uppskattade psalmen visade sig ”Dejlig er jorden” vara, som intog topplaceringar i alla nordiska länder utom Island. För en sammanställning av resultatet för hela Norden se Bohlin 2001, s. 300.

⁵ Bland enkätsvaren nämns sådana faktorer för att välja just denna psalm: ”då slutar man skolan”, ”då började sommarlovet”. Evertsson 2001, s. 283.

så omtyckt, är att den redan vid sin tillkomst utgjorde ”ett exempel på den begynnande naturbeskrivningen i svensk psalmdiktning”.⁶ Ännu en bidragande orsak till dess popularitet bör nämnas, nämligen den melodi av folkvisekaraktär som åtföljt psalmen ända från början. Valet av just denna psalm kan möjligen också ha en mer negativt laddad förklaring: att de tillfrågade haft en ytterst begränsad kännedom om övriga psalmer i Den svenska psalmboken. De har i så fall haft ett mycket litet urval psalmer att välja bland.

Den ursprungliga psalmtexten i 1695 års psalmbok bestod av sex strofer. Alla dessa strofer, språkligt bearbetade av J. O. Wallin, fanns med ännu i 1937 års psalmbok. I 1986 års psalmbok har femte strofen, ”Du Sarons blomster sköna ...”, utgått. Den efterföljande informationen under den sista strofen i Psb 1986:199 uppger att den ursprungliga psalmtexten bearbetats, både vid tillkomsten av 1819 års psalmbok av J. O. Wallin och 1979 av Britt G. Hallqvist.

Israel Kolmodin ifrågasatt som psalmens författare

Alltsedan 1819 års psalmbok har Israel Kolmodin (1643–1709) uppgetts vara upphovsman till texten i ”Den blomstertid nu kommer” (Psb 1819: 394). Där nämns I. Kolmodin inom parentes efter sista strofen.

I 1937 års psalmbok (Psb 1937: 474) gavs samma information, men nu utan parentes om textförfattaren och istället med parentes omkring året för tidigaste belägg på psalmens existens (1694). Då uppgavs emellertid inte, vare sig i direkt anslutning till psalmen eller i registret över psalmförfattare, att Wallin hade bearbetat psalmen i samband med tillkomsten av 1819 års psalmbok.⁷

---

6 Arvastson 1971, s. 62. I Psb 1695 är ”Den blomstertid nu kommer” placerad under rubriken ”Om jordens fruktbarhet”. Den kallas där ”En sommarvisa” trots att dess innehåll snarare handlar om våren, då blomstertiden kommer och sommaren nalkas. 7 På vad sätt Wallin bearbetat psalmen redovisas och kommenteras av Selander 2008, s. 256–259. Bl.a. påpekas där den ändring i moraliserande riktning som gjordes genom att fjärde strofens uttryck ”Förnya själ och and” byttes mot ”Och dämpa lustans brand”.

I de första upplagorna av nu gällande Psb 1986 gavs i ett slags rubrikhuvud följande information om psalmen ”Den blomstertid nu kommer” (Psb 1986: 199): ”Text: I. Kolmodin 1694, J. O. Wallin 1819, B. G. Hallqvist 1979. Musik: Svensk folkvisa/1693.” Även i författarregistret angavs såväl Kolmodin som Wallin och Hallqvist vara författare. Först 16 år senare, 2002, gjordes en revision av alla upphovsuppgifter kring psalmerna, vilket resulterade i att ett frågetecken sattes ut efter I. Kolmodin.⁸

Det är i första hand Allan Arvastson som ifrågasatt Israel Kolmodin som författare till ”Den blomstertid nu kommer”.⁹ Det huvudsakliga skälet därtill är att Jesper Swedberg i sin *Lefwernes Beskrifning*, där han uppger flera författare som medverkat i hans psalmbok, inte anger Kolmodin som författare till ”Den blomstertid nu kommer”. I Linköpings stifts- och landsbibliotek finns ett index med uppgifter om författare till närmare 200 psalmer i den swedbergska psalmboken. Däri saknas uppgiften om Kolmodin som textförfattare till psalmen i fråga.¹⁰ Men där saknas även Jesper Swedbergs namn på många av hans egna psalmer. Arvastsons antagande grundar sig alltså på frånvaron av ett stöd, inte på närvaron av något som motbevisar ett påstående.

Johan Wilhelm Beckman hade mer än hundra år före Arvastson gjort upptäckten att Swedberg inte nämner Kolmodin som författare till ”Den blomstertid nu kommer”. Beckman finner detta vara ”anmärkningsvärdt”, men drar emellertid inte därav samma slutsats som Arvastson skulle komma att göra. Efter att ha redovisat Swedbergs tystnad om psalmens upphovsman, och understrukit att även flera andra psalmer saknar känd författare, kommer Beckman fram till slutsatsen att ”wi måste låta Kolmodins namn wid ps. förblifwa fästadt”.¹¹

Den tidigaste uppgiften om Kolmodin som författare till ”Den

---

8 Brev från Per Olof Nisser till förf. 13.11 2014. Enligt Selander 2008, s. 259f, grundar sig den åtgärden på ”Arvastsons framdragande av den sena och obevisade attribueringen”.

9 Arvastson 1971, s. 65–73. Dennes underlag och slutsatser återges utan ifrågasättande därefter av: Vapaavuori 2001, s. 231; Evertsson 2001, s 277; Selander 2008, 259f.

10 Arvastson 1971, s. 65.

11 Beckman 1845, s. 789f.

blomstertid nu kommer” ligger ytterligare drygt hundra år tillbaka i tiden. Det är lektor Nils Wettersten i Gävle som 1729 knyter fast psalmen till Israel Kolmodins namn. Senare skulle Kolmodins efterträdare efterträdare som superintendent i Visby (1735–1744), Göran Wallin, ange den tvivelaktiga kopplingen till Gotland och Hångers källa.¹²

Israel Kolmodin var superintendent i Visby stift 1692–1709. För eftervärlden är han mest känd som den förmodade författaren till ”Den blomstertid nu kommer”. Att psalmen skulle ha gotländskt ursprung, så tillvida att psalmförfattaren fått inspiration till den under vandringar vid Hångers källa på norra Gotland, torde enligt senare forskning kunna avskrivas som ”en grundlös gissning”.¹³ Denna gissning utgick ifrån det faktum att Hångers källa ligger inom det pastorat, Lärbro, som var superintendentens prebendepastorat. Psalmens tillkomst kan dock anses ligga längre tillbaka i tiden, innan Kolmodin började vistas på Gotland efter sin utnämning till superintendent.

Även om den mytomspunna traditionen om platsen för psalmens tillkomst kan vederläggas med hjälp av tidsuppgifter om när Kolmodin tillträtt sin tjänst och börjat vistas på Gotland, behöver det inte nödvändigtvis betyda att Kolmodin inte kan vara författaren. De båda påståendena, beträffande författare och platsen för psalmens tillkomst, bör därför hållas åtskilda.

Redaktionen för *Den svenska psalmboken* 1986 håller tydligen dörren öppen för att Kolmodin kan vara den som skrivit psalmen. I upplysningen om text och musik direkt under sista strofen till sv ps 199 anges visserligen (i senare utgåvor) ett frågetecken efter I. Kolmodin. Men i ”Register över psalmernas författare, översättare och tonsättare” längst bak i psalmboken finns däremot inget frågetecken för uppgiften att Kolmodin skulle vara den som skrivit ”Den blomstertid nu kommer”.¹⁴ Möjligheten att det är han som är textförfattaren bör

---

12 Arvastson 1971, s. 66.

13 Arvastson 1971, s. 71. Elisabet Hermodsson har i sin diktsamling *Disa Nilssons visor* (1974) en dikt som heter ”Promenad till Hångers källa”. Dikten anknyter till den tvivelaktiga gotländska traditionen att ”Den blomstertid nu kommer” skulle vara skriven av Kolmodin vid Hångers källa. Se härom Selander 2008, s. 260.

14 I fortsättningen kommer jag att skriva enbart psalmen (utan citattecken) då

kanske inte uteslutas. Någon annan, säkrare kandidat har heller inte presenterats. Att Israel Kolmodin vid tillkomsten av 1695 års psalmbok hade varit en av Jesper Swedbergs allra närmaste medhjälpare,¹⁵ kan möjligen tala för honom. I senare tid har det förekommit att psalmförfattare som varit ledamöter eller sekreterare i en psalmbokskommitté lämnat in texter anonymt, för att inte otillbörligt påverka bedömningen. En sådan anonymitet kan sedan ha följt med när psalmen trycktes i Psb 1695. Frågetecknet kvarstår dock.

När Allan Arvastson mot slutet av sitt 20 sidor långa kapitel om "En sommarvisa och dess författare" drar sina slutsatser som grundats på hans omfattande undersökning och argumentering, skriver han: "Vidare finns i ThB [Den blomstertid nu kommer] ingenting som vare sig ifråga om innehåll eller språklig form direkt erinrar om vad som eljest tillskrives Kolmodin."¹⁶ Med utgångspunkt i denna slutsats kan frågan ställas, om ett med psalmen samtida prästbrev just med sitt *innehåll* och sin *språkliga form* kan ha något att tillföra den frågeställning som Arvastson gjort till föremål för kritisk granskning.

Prästbrev som genre

Ordet prästbrev är förmodligen inte det som spontant dyker upp i tanken när man läser eller hör ordet. Snarare uppstår då bilden av ett brev skrivet av en präst, till exempel i ett själavårdande ärende. Ordet är emellertid en teknisk term för ett speciellt dokument. Dess uppgift är att intyga, att den i prästbrevet omnämnde har blivit prästvigd

---

jag åsyftar "Den blomstertid nu kommer". Detta för att inte onödigtvis tynga den löpande texten.

15 Något som tydligt visar Kolmodins framträdande roll i psalmboksarbetet, och hans nära samarbete med Swedberg, framgår av det uppdrag som prästeståndet i november 1693 gav åt två av de tidigare medlemmarna i psalmbokskommittén, här återgivet av Bengt Wahlström: "Hur väl den föregående granskningen än hade utförts, så omfattade den icke *hela* psalmboken. Återstoden nya psalmer skulle prövas av Kolmodin och Swedberg, som fingo fria händer att själva välja ur 'en så kallad Sänge-Tempel' samt bland egna nydiktningar, varav de redan hade 'en del i förråd'". Värt att notera är att Kolmodin nämns före Swedberg. I det efterföljande avsnittet, om det därpå följande arbetet med psalmboken under första halvan av år 1694, sätter Wahlström rubriken: Swedbergs och Kolmodins slutredigering. Se härom Wahlström 1951, s. 106f.

16 Arvastson 1971, s. 73.

i rätt ordning och därmed är berättigad att utföra en prästs speciella uppdrag. För att understryka dokumentets betydelse överlämnas detta till den nyvigde, numera direkt ur biskopens hand vid själva prästvigningen.

Andra dokument av motsvarande karaktär, som kan belysa prästbrevets genre, är gesällbrev och mästarbrev. De är ju inte heller brev i numera vanlig bemärkelse, brev som skrivits av gesäller eller mästare och skickats iväg till en mottagare. De är intyg som undertecknats av en person med särskild behörighet att gå i god för legitimitet och kompetens hos en i brevet namngiven person. Prästbrevet är något liknande. Det kan sägas vara ett slags ”körkort” som officiellt intygar en persons speciella behörighet. Det är också direkt kopplat till det sammanhang då en person enligt kyrkans vigningsritual, genom handpåläggning, bön och iklädande befullmäktigas som präst.

Förekomsten av prästbrev går att dokumentera långt tillbaka i tiden på svensk mark. Det äldsta kända belägget daterar sig till första halvan av 1400-talet.¹⁷

Ett med ”sommarpsalmen” samtida prästbrev ur Kolmodins hand

Äldsta kända publicering av ”Den blomstertid nu kommer” är 1694.¹⁸ Det är samma år som en gotlänning vid namn Petrus Kræklingius prästvigdes i Visby av Israel Kolmodin och vars prästbrev nyligen återfunnits.¹⁹ Författarfrågan beträffande detta prästbrev som vid prästvigningen i Visby den 26 oktober 1694 undertecknats av Israel

---

17 Gummerus 1902, s. 45, hänvisar till en stadga för Jämtland den 1 mars 1440, utfärdad i Rödhene av ärkebiskop Nils Ragvaldsson.

18 Möller 2003, s. 338. Att psalmen kan ha tillkommit tidigare skulle kunna inrymmas i det ovan not 15 citerade utdraget ur Wahlström 1951, s. 106, där det talas om Kolmodins och Swedbergs ”egna nydiktningar, varav de redan hade ’en del i för-råd’”.

19 Prästbrev för Petrus Kræklingius den 26 oktober 1694. Israel Kolmodins pappersbrevsaml. 1694-10-26; 163, 47, 2L12. Visby landsarkiv. Petrus Kræklingius (1662-1728) blev sedermera kyrkoherde i Eskelhem. Det latinska originalet finns återgivet i faksimil och transkription i slutet av artikeln.

Kolmodin och överlämnats till den nyprästvigde kan i nuläget inte med säkerhet avgöras. Kolmodin kan ha använt sin företrädares eller någon annans prästbrev som förlaga, eller övertagit det i dess helhet. För att avgöra det skulle man behöva ännu tidigare prästbrev än det nu hittills äldsta återfunna. Det vi säkert kan veta är att detta prästbrev gått via Kolmodins hand till den präst som han prästvigde vid detta tillfälle. Författarfrågan är alltså oklar när det gäller såväl psalmen som prästbrevet. Vad gäller det senare kan dock sägas att det med säkerhet har passerat Kolmodins blick och bedömning eftersom det är undertecknat av honom. Av det skälet måste texten i någon mån kunna *tillskrivas honom*.²⁰ Hållbarheten i ett sådant påstående behöver särskilt undersökas för att det skall bli meningsfullt att jämföra detta prästbrev med den psalm som under så lång tid har knutits till Israel Kolmodins namn. Det är alltså samma typ av hållbarhet som behöver prövas vad gäller både prästbrevet och psalmen. Det är därför en sådan undersökning skall göras här, framför allt med hjälp av jämförelser mellan de båda texterna.

En intressant fråga träder, trots vissa oklarheter, ändå fram ur de givna förutsättningarna: *Finns det något innehållsligt samband mellan psalmen och prästbrevet? Skulle det i så fall kunna kasta nytt ljus över frågan om Israel Kolmodin kan vara psalmens författare?*

Uppgiften här blir att jämföra två texter från slutet av 1600-talet, möjligen tillkomna mycket nära varandra i tid; den ena en prosatext på latin, den andra en poetisk text på svenska och med slutrim; båda med oklarheter kring författarfrågan. Betydande genrebetingade skillnader föreligger mellan de båda texter som skall jämföras, vilket komplicerar uppgiften ytterligare. Trots detta kan det vara motiverat att göra ett försök. Den metod jag använder består i att uppmärksamma och reflektera över de i prästbrevet och psalmen förekommande teologiska tankegångarna, enskilda ord och termer, symbolspråk och strukturell uppbyggnad. Resultatet därav ligger till grund för jämförelser och slutsatser.

---

²⁰ Jfr det ovan citerade från Arvastson 1971, s. 73: ”Vidare finns i ThB ingenting som vare sig ifråga om innehåll eller språklig form direkt erinrar om vad som eljest *tillskrives Kolmodin*” (min kursivering).

Här nedan presenterar jag, uppdelat i avsnitt, hela Kolmodins prästbrev i svensk översättning (den latinska originaltexten står i slutet av artikeln). Mellan avsnitten kommenterar jag kortfattat de citerade avsnitten och pekar i förekommande fall på möjliga överensstämmelser med psalmen. Det finns underlag för betydligt fler kommentarer till enskilda ord och uttryck i psalmen, men jag har här begränsat mig till det som kan ha intresse för det övergripande syftet: att undersöka indikationer som kan bidra till svaret på frågan huruvida Israel Kolmodin kan ha varit upphovsman till den psalm han så länge har tillskrivits.²¹

Vid en jämförelse med nutida prästbrev visar sig Kolmodins prästbrev vara synnerligen långt och teologiskt reflekterande. Av närmare 200 undersökta prästbrev från Svenska kyrkan, under perioden 1694 till 2011, kan endast en handfull räknas till samma typ av prästbrev som Kolmodins, den homiletiska typen.²²

Prästbrevet är vackert tryckt med texten i liggande format, med tomrum på två ställen i den löpande texten där ordinandens namn har skrivits in för hand, samt mot slutet där dag, månad och årtal också har skrivits in för hand. Därunder sigill och ordinators namn och titel. Texten är skriven i en obruten följd, utan extra radbrytning eller nytt stycke. Det i min återgivning kursiverade är prästbrevets *rörliga delar*, som skrivits in för hand i förberedda tomrum på det tryckta formuläret.

Skapelseperspektiv och vingårdsarbete

Redan i det inledande anslaget kan man märka en inte allför långsökt likhet med grundtonen i psalmens första strofer.

---

21 För närmare analys av detta prästbrev och jämförelser med andra prästbrev, se Bengtsson 2013, s. 34–41, 49, 68f, 72, 86, 135, 192, 222, 274. Översättningsförslag till prästbrevets latinska text har gjorts av prof. em. Bengt Hägglund, men jag ansvarar för den slutliga versionen.

22 Övriga prästbrev har jag klassificerat med hjälp av termerna Intygstyp, Diplomtyp, Riksformulärstyp och Kyrkohandbokstyp. Se härom Bengtsson 2013, s. 70–74 och s. 297–302.

Den bland oss här i Norden lyckligen planterade Kristi vingård grönskar alltjämt genom Guds nåd, omgiven av gudomligt beskydd, bestrålad av rättfärdighetens sol, bevattnad av himmelens regn; och då den kan glädja sig över detta bistånd, skall den hos oss i tacksamhet och trohet grönska orubbad och oförvanskad ända till detta universums undergång.

Här skildras kyrkan som en planterad vingård (*Christi vinea*). Denna vingård får fortfarande sin växtkraft av Guds nåd och omges ständigt av Guds beskydd. Det är Gud själv som valt att skydda och vårda denna sin vingård på våra nordiska breddgrader. Skapelseperspektivet används som en ram för att framställa Kristi pågående frälsningsverk genom sin kyrka. På grund av denna gudomliga omsorg skall kyrkan bestå ända till världens undergång.

I sin analys av psalmen har Allan Arvastson påpekat dess anknytning till Höga Visan och att den ”utgör en av de mest omedelbara kontakterna i 1695 års psalmbok med denna bibelbok.”²³ När det gäller prästbrevet är det omöjligt att avgöra vad som är nyheter däri, eftersom det är det enda kända prästbrevet före 1700-talet. Men det går att med stor sannolikhet påstå att, bland de kända prästbreven, Kolmodins prästbrev är det enda där metaforen vingård förekommer med möjlig anknytning till Höga Visan. I senare prästbrev har jag funnit endast två exempel på att ordet vingård använts. Dock så att i ingetdera fallet har anknytningen gjorts till Höga Visan utan till Jesu liknelse om arbetarna i vingården (Matt. 20).²⁴ Unikt för Kolmodins prästbrev skulle alltså kunna vara att tala om vingården på ett sätt som ger kopplingar till just Höga Visan 8:11–12, där följande står att läsa i den med prästbrevet samtida svenska bibelöversättningen: ”Salomo haffuer en wijngård j Baal-Hamon / then wijngården fick han waktarom / at hwar thera skulle giffua för hans frucht tusende sielffpenningar. Min wijngård är för migh.”²⁵

---

23 Arvastson 1971, s. 58. Arvastson gör denna bedömning utifrån psalmens femte strof, just den strof som har utelämnats i Psb 1986.

24 Bengtsson 2013, s. 67f (C. F. af Wingårds prästbrev 1845) och s. 94f (E. G. Brings prästbrev 1878).

25 *Biblia. Thet är: All then helgha Scrifft På Svensko*. Stockholm 1618. I 1917 års bi-

I prästbrevet betonas att Gud har vingården i sin egen vård och själv är dess alltid vaksamme väktare (*pervigil custos*), till skillnad från Salomo som enligt Höga Visan 8:11 överlämnade den åt anställda väktare (*tradidit eam custodibus*). Därefter omtalas att Gud använder arbetare som ständigt behöver nyrekryteras, vilket snarare anknyter till Matt. 20. Det förefaller alltså som om en kombination av bibelallusioner, hämtade från olika bibelböcker, används för att förstärka framställningen och föra den vidare. Detta drag visar sig även i prästbrevets fortsättning. Temat om vingården återkommer vi till i nästa avsnitt, där metaforen vingården kopplas till ett uttryck i Första Korinthierbrevet.

På liknande sätt som prästbrevet presenteras och kommenteras i kortare avsnitt, där eventuella beröringspunkter med psalmen anges, skall här göras med psalmen vers för vers. Den version som används är den ursprungliga texten med moderniserad stavning.²⁶

De verb som förekommer i psalmens första strof uttrycker Guds eget handlande. Människan framställs, i denna del av texten, renodlat som mottagare av alla dessa gudomliga gåvor och omsorgshandlingar. Det är helt och hållet gåvor som kommer till henne i hennes kringliggande miljö. I första strofen sägs ännu inte vem det är som ger dessa gåvor, bara vilken typ av gåvor det handlar om och att dessa är på väg till mottagarna.

Den blomstertid nu kommer
Med lust och fågring stor,
Nu nalkas ljuve Sommar,
Då gräs och örter gror.
Den blida Sol uppvärmer
Allt vad har varit dött;

---

belöversättning heter det: ”En vingård ägde Salomo i Baal-Hamon, den vingården lämnade han åt väktare; tusen siklar silver var kunde de hämta ur dess frukt. Men min vingård, den har jag själv i min vård.” Den latinska översättningen, i Vulgata Clementina (hämtad från 1592 års edition, som var den som fanns tillgänglig på Kolmodins tid), har följande lydelse: ”Vinea fuit pacifico in ea quae habet populos: tradidit eam custodibus; vir affert pro fructu ejus mille argenteos. Vinea mea coram me est.”

26 ”Den gamla psalmboken” utgiven av Svenska Akademien 2003.

Då hon oss skrider närmer,
Blir det på nyo fött.

Påfallande är att aktiva verb sätts i presens: ”Den blomstertid nu *kommer* ... Nu *nalkas* ljuve Sommar ... Den blida Sol ... oss *skrider närmer* ...” (min kursivering). Något kommer, nalkas, närmar sig. Häri äger en nyfödelse rum. Allt detta sker utan människans planering eller medverkan. På liknande sätt talas i prästbrevets inledning om hur vingården grönskar genom solens strålar och regnets vatten.

Gåvogivaren nämns först i psalmens andra strof:

De fagra blomsterängar
Och åkrens ädla säd,
De grönskand' örtesängar
Och alla gröna träd,
De skola oss påminna
Guds godhets rikedom:
Att vi Guds nåd besinna,
Som räcker året om.

Blomsterängarna, åkerns säd, örtesängarna och de gröna träden tilldelas, utöver sin rena gåvokarakter, även en pedagogisk uppgift: ”De skola oss påminna Guds godhets rikedom: Att vi Guds nåd besinna, Som räcker året om.” Gåvorna ges en hänvisande funktion för att avslöja vem som är givaren.

Den spontana reaktion som mot denna bakgrund ligger närmast till hands på mottagarsidan, är människans lovsång till Gud. Fåglarnas hörbara sång sätter människans tunga i rörelse, i lovsång till Herren Gud, såsom det uttrycks i den tredje strofen:

Man hörer fåglar sjunga
Med mångahanda ljud;
Skall icke då vår tunga
Lovsäga Herran Gud?
Min själ, upphöj Guds ära

Med lov och glädjesång,
Som fröjda vill och nära
Oss med välgärning mång.

Både nyttoaspekten och glädjeaspekten i de mottagna gåvorna uttrycks i slutet av strofen, med orden: ”Som fröjda vill och nära Oss med välgärning mång.” Avsikten med gåvorna handlar inte bara om att ge försörjning av det nödvändigaste *för* livet, utan även om att ge glädje *i* livet.

Det tycks vara samma grundackord som Kolmodin inledningsvis ger i prästbrevet. Efter att där ha beskrivit Guds plantering med dess erhållna beskydd, solbestrålning och bevattning, går han direkt över till att tala om gåvomottagarnas glädje, tacksamhet och trohet. Först en beskrivande framställning av givna livsvillkor; därefter uppmaningar och senare i prästbrevet även förmaningar.

Glädjen över Guds gåvor är ett framträdande tema i båda texterna, liksom betoningen av tacksamhet. I psalmen handlar det om skapelsen, i prästbrevet om kyrkan. Kyrkan framställs dock utifrån ett skapelseperspektiv med bilden av en ”lyckligen planterad vingård”, som oupphörligt omges av Guds beskydd och underhåll. Det var på just denna punkt som psalmen hade kritiserats: att den blandar samman himmelsk och jordisk glädje. Med en sådan utgångspunkt skulle samma kritik kunna riktas mot prästbrevet.

Från att i prästbrevet ha beskrivit vingårdens primära förutsättningar går Kolmodin vidare med dess sekundära förutsättningar, dvs. de utbytbara arbetarna i vingården. Härmed vidgas den möjliga anknytningen till Höga Visans markering av Guds egen vingård som inte överlämnas till någon annan. Nu tillkommer, både explicit och implicit, anknytning även till andra bibelställen.

Men de som är verksamma i denna vingård byts ut, när de i sin tur är färdiga med sitt arbete och efter väl förrättat värv, i det att somliga går och andra följer i deras ställe. Omsorg om detta har vingårdens Herre själv, dess alltid vaksamme väktare, så att han kallar nya arbetare och sänder dem till sin vingård. Dem utrustar

han med krafter och pryder dem med gåvor, så att de genom medel som överlämnats åt dem kan väl genomföra deras Herres verk i enlighet med det som är föreskrivet och ombesörja att en god frukt växer fram, om vilken de likväl bör minnas, att den framkommer inte genom deras eget arbete utan såsom mottagen genom gudomlig välsignelse. Ty det är ingenting att Paulus planterar och Apollo vattnar, om inte Gud ger växten, 1 Cor. 3, v. 6, 7.

Även i detta citat betonas det grundläggande beroendet av Guds initiativ och handlande. Det är de gudomliga gåvorna som är förutsättningen för att Herrens verk skall kunna fortgå. Detta verk framställs även här med ord och bilder hämtade från det skapelsegivna livets växt och mognad. ”Omsorg om detta har vingårdens Herre själv”; en utsaga som anknyter till Höga Visan 8:12. Att Gud fortsätter att själv vara ”dess alltid vaksamme väktare” kan ses i motsats till det som sägs i den föregående versen, i Höga Visan 8:11, att Salomo överlämnade sin vingård åt väktare.

Det är Gud själv som både kallar och sänder vingårdsarbetare. Han utrustar dem också med den kraft och de gåvor de behöver för att väl utföra sin del i sammanhanget och bidra till att Guds eget verk främjas. I prästbrevet betonas eftertryckligt, med en markerad negation, att den goda frukten inte kommer till ”genom deras eget arbete utan såsom mottagen genom gudomlig välsignelse” (*non suo labori, sed benedictioni Divinae acceptum*). Hänvisningen till Pauli ord i Första Korinthierbrevet understryker ytterligare att det är Gud själv som ger växten; människan kan endast medverka genom att plantera och vattna. Det är samma grundintention som i psalmen: att betona människan som renodlat mottagare av Guds gåvor.

Prästens uppdrag, med kristologisk betoning och hänvisning till den helige Andes bistånd

I prästbrevet följer, efter det utförliga omnämmandet av Guds olika omsorger, ett avsnitt med en allvarlig varning för att på felaktiga grunder gå in i uppdraget som präst.

Och ehuru Herren själv förlänar mycket stor belöning till de tjänare som väl arbetar, bör ingen fördenskull erbjuda sig, lockad av sin förmäthenhet eller av hoppet om världslig belöning eller slutligen av förtröstan på sin egen förmåga, än mindre tillvälla sig denna uppgift, så att han går miste om nåden samtidigt med belöningen, i klart medvetande om detta tillrop: Jag sände inte dessa profeter, utan själva löpte de iväg, Jer. 23, v. 21.

Varningen handlar om att utan vederbörlig kallelse erbjuda sig som prästkandidat, att efterstäva världsliga förmåner och att i förmäthenhet lita för mycket på sin egen förmåga. Kolmodin tycks också vilja understryka vikten av att i allt vad prästen gör efterfråga Guds sändning. I detta och följande avsnitt markeras särskilt prästbrevets speciella genre, vilket minskar parallellerna med psalmtexten.

Prästbrevet i stort, och inte minst detta stycke tillsammans med det direkta tilltalet till ordinanden som avslutar prästbrevet, väcker frågan om prästbrevet rent av kan vara Kolmodins vigningstal i den offentliga gudstjänst då Petrus Kræklingius prästvigdes. Det skulle kunna förklara såväl prästbrevets längd som dess innehåll med flera bibelcitater och en allmänt undervisande ton. Om prästvigningen ägde rum under närvaro av enbart präster och andra latinkunniga, kan Kolmodin helt enkelt ha läst upp prästbrevet såsom det är skrivet. Mera sannolikt synes vara att menigheten även bestod av icke latinkunniga personer. I så fall får man tänka sig att Kolmodin hållit talet på svenska utifrån den latinska förlagan, med eller utan en i förväg gjord översättning.

Förmaningen fortsätter, men nu med en klart kristocentrisk betoning:

Ty såsom Kristi rike icke är av denna världen, så bör Kristi tjänare icke vara världsliga, utan i sin tjänarställning avvisa kärleken till världen och de världsliga ting, helt bundna vid Kristus allena, så att de vinner åt honom de själar, som är återlösta av honom. Vidare bör man undvika att några genom en fanatisk ande föreställer sig ha en särskild gudomlig kallelse och sändning,

vilket de snarare bör ådagalägga genom ödmjuka böner, genom att vänta på de ordinära medlen, i vilka Anden är förhanden. Ty kyrkans villkor är inte desamma i denna tid som i den förutvarande, så att en omedelbar eller genom lottdragning skeende kallelse är att förvänta; denna vår kallelse upphör likväl inte fördenskull att vara gudomlig. Det är samme Gud, som kallar sina tjänare, samma kyrka till vilken de kallas; vissheten om kallelsen är inte annorlunda, då vi utan all köttslig åstundan, byggande på den himmelska sanningens regler, förnimmer en inre rörelse i hjärtat och en böjelse till denna uppgift, och inte en lättfärdig, plötslig eller förändrad sådan, något som vi blir vissa om genom erfarenhet av gåvorna och god framgång för de legitima medlen, i det att vi framställer för oss som enda mål kyrkans uppbyggande till Guds ära och själarnas frälsning.

Här framträder en påtaglig skiftning i framställningen. Efter att välformulerat ha framhållit Skaparens generösa och alldeles livsnödvändiga gåvor in i den skapade världen, görs nu en markering mellan just denna värld (*hoc mundo*) och Kristi rike (*regnum Christi*). Kolmodin varnar för världslighet och uppmanar varje "Kristi tjänare" att "i sin tjänarställning avvisa kärleken till världen och de världsliga ting".

En liknande övergång, tvär och/eller naturlig, kan iakttas även i psalmen, där det plötsligt i strof fyra heter:

Du ädle Jesu Kriste,
Vår glädje-Sol och skin,
Bliv hos oss till vårt siste;
Uppvärm vårt kalla sinn:
Giv kärleks eld i hjärta:
Förnya själ och and:²⁷
Vänd bort all sorg och smärta,
Med dine milda hand.

---

27 Originaltexten har alltså inget om att "dämpa lustans brand" som det kom att heta redan i 1819 års psalmbok och behölls i 1937 års psalmbok. I 1986 års psalmbok har frasen ersatts med "Giv kärlek åt det hjärta, som ingen kärlek får".

Det ljusa skapelseperspektivet har här bytts mot en kristologisk betoning, där det mänskliga livets mörkare sidor omnämns: döden ("vårt siste"), sinnets kyla, sorg och smärta. Psalmsångaren blir en bedjare som i sin nöd vänder sig till Jesus Kristus med bön om hans permanenta närvaro, hans kärlek och milda hand. Döden har visserligen nämnts tidigare, i första strofen, men där som en årstidsbunden *bakgrund* till det nya livet som bryter fram i naturen om våren ("Den blida Sol uppvärmer allt vad har varit dött"). I den fjärde strofen handlar det emellertid om människans egen personliga död, om *något som ligger framför* henne. Denna allvarstygda kontext relateras nu inte till Fadern i första hand utan till Sonen. Ett uttryck som förbinder denna strof med de föregående stroferna är betoningen av förnyelse; här i versraden "förnya själ och and", att jämföras med första strofens sista versrad "på nyo fött".

I prästbrevet framträder förmaningen, parenesen mycket tydligare än i psalmen, vilket kan förklaras av prästbrevets speciella karaktär. I psalmen ges endast uppmaningen att besinna Guds nåd som räcker året om och att lova Gud med glädjesång. Här föreligger alltså en betydande skillnad mellan de båda texterna, något som kan motiveras av deras olika genre.

Kolmodin varnar den prästvigde för fanatismens risker på det andliga livets område. Den som tror sig om att ha en alldeles speciell gudomlig kallelse och sändning, bör ålägga sig att under ödmjuk bön invänta mer ordinära medel som den helige Ande kan använda sig av. Kolmodin föredrar alldeles uppenbart de ordinära medlen framför de extraordinära, allt med inriktning på att dessa gåvor skall tjäna det övergripande målet: Kyrkans uppbyggande till Guds ära och själarnas frälsning. Även i detta avseende kan en likhet återfinnas i psalmen, där det ordinära i Guds skapelse så eftertryckligt framhålls. I de första tre stroforna är det det årstidsbundna, det regelbundet återkommande och skapelsegivna, som besjungs: blomster, gräs, örter, vårsolens värme, åkerns säd, örtesångar, gröna träd och fågelsång. Allt detta kan räknas till det ordinära som Gud ger åt människor.

Prästbrevet fortsätter med att tala om nödvändigheten för församlingen/kyrkan av att ha präster som predikar. Från att inledningsvis

ha talat om raden av präster som kommer och går, ständigt byts ut, talas det nu om att de ordinerade prästerna knyts samman i en kedja som aldrig slits sönder. Om bilden pressas kan man sammanfatta den i paradoxen att de enskilda länkarna visserligen slits ut, men samtidigt hålls de kvar i den outslitliga, sammanhållna kedjan. Kedjan måste alltså bestå av något mer än de enskilda länkarna.

En oskattbar lön är den eviga saligheten, en i sanning himmelsk gåva är tron. Den ordination av tjänare som är kyrkan anförtrodd är i sanning gudomlig. Den är sammanlänkad i en gyllene kedja, som i enlighet med Guds ordinära anordning inte kan slitas sönder, såsom Aposteln framställer det i Rom. 10. v. 13, 14 etc. Var och en som åkallar Herrens namn, han skall bliva frälst. Men hur skulle de kunna åkalla den som de icke ha kommit till tro på? Och hur skulle de kunna tro den som de icke ha hört? Och hur skulle de kunna höra, om ingen predikade? Och hur skulle predikare kunna komma, om de icke blev sända? Etc. Svår är förvisso prästens uppgift och över mänskliga krafter, så att ingen utan att stödjas av den helige Andes bistånd kan förvalta detta ämbete eller bära dess börda, i trogen vård av själarna (återlösta genom Kristi utgjutna blod) i arbete och vakor, i uthärdande av frestelser, så att han kan avlägga räkenskap för sin förvaltning inför domaren själv, Jesus Kristus. Den som inte noga överväger detta kan inte anses som en duglig Guds kyrkas tjänare. Församlingarnas nuvarande tillstånd på denna plats är att skörden är mycken men arbetarna få. Därför bör man bedja skördens Herre, att han sänder arbetare till sin skörd. Matth. 9. v. 37, 38.

Talet om den eviga saligheten som en oskattbar lön (*inestimabile premium*) och tron som en i sanning himmelsk gåva, kommer oförmedlat och står isolerat i den löpande texten. Det förefaller svårt att se det organiska sambandet till föregående och efterföljande textavsnitt. Det liknar inte heller det uttryck i många senare prästbrev, som från mitten av 1800-talet kom att formuleras: ”Om han sålunda med trohet och nit gjort en evangelisk predikares verk och utträttat sitt embete

redliga, skall Herren gifwa honom den trogne tjenarens lön.”²⁸

Ordinationen av präster beskrivs som en gudomlig ordning, anförtrodd åt kyrkan. Eftersom det på latin står *ecclesia*, kan det översättas både församling och kyrka. Vilket ord som väljs kan därför påverka innebörden ur ett ämbetsteologiskt perspektiv. I en episkopal kyrkostruktur ligger det närmast till hands att använda kyrkan vid över sättning, eftersom prästvigningen sker av biskopen och i allmänhet i stiftets domkyrka. Just Israel Kolmodin var superintendent, dvs. en icke biskopsvigd stiftschef. Det kan därför knappast vara någon anknytning till en apostolisk episkopal vigningssuccession, som han syftar på med talet om den obrutna kedjan av vigda tjänare. Snarare torde det handla om en läro- och sändningssuccession.

Prästens uppgift beskrivs som synnerligen svår. Det står övermänsklig förmåga att rätt utöva detta ämbete utan ständigt bistånd av den helige Ande. Det handlar inte bara om svåra och tunga arbetsuppgifter, utan även om vakor och kamp mot frestelser; allt i medvetenhet om den stundande räkenskapen för förvaltningen. Allvaret kommer särskilt till uttryck i orden: ”Den som inte noga överväger detta kan inte anses som en duglig Guds kyrkas tjänare.” Att det inte enbart är fråga om det övervägande som behöver göras inför prästvigningen, markeras av att predikatet överväga står i presens (*perpendit*). Det tycks snarare handla om den uppmaning till självobservans, att ”ha akt på sig själv”, som blev relativt vanligt förekommande när 1846 års ”riksformulär” fått genomslag.

”Församlingarnas nuvarande tillstånd på denna plats är att skörden är mycken men arbetarna få. Därför bör man bedja skördens Herre, att han sänder arbetare till sin skörd.” Här har jag valt att översätta *ecclesiarum* med församlingarnas och inte kyrkornas. Dessa båda meningar återspeglar troligen Kolmodins bedömning av bristen, inte enbart på präster utan också på praktiska och ekonomiska medel att kunna bemanna de nya kaplanstjänster på den gotländska landbygden, som genom kungligt beslut hade medgivits året före denna prästvigning, dvs.

---

28 Förslag till kyrkolag och särskilde lagar ... [1846] 1847, i delen: Kyrkostadgar s. 23f. Detta prästbrevsförslag kom att därefter användas som förlaga under lång tid i många biskopars prästbrev.

1693. Kolmodin hade personligen engagerat sig i denna fråga och vänt sig till kungl. Maj:t med en begäran om förstärkning med en kaplan vardera för de åtta kyrkoherdar i stiftet som hade tre församlingar i sina pastorat. Denna begäran hade alltså beviljats från högsta ort.²⁹ Nu gällde det att också ekonomiskt möjliggöra bemanningen av de nyinrättade tjänsterna och göra det med goda krafter. Därför skulle man möjligen här kunna se ett uttryck för att Kolmodin ville, att gotlänningarna med honom skulle be Gud, ”skördens Herre”, om konkreta förutsättningar att sända fler arbetare till skörden. Detta skulle i så fall ytterligare kunna tala för att prästbrevet i sin helhet, eller delar av det, har Kolmodin som upphovsman. Det kan även vara ett stöd för antagandet att prästbrevet utgjort underlag för ett muntligt tilltal i samband med denna prästvigning, ett tilltal riktat även till icke prästvigda församlingsbor på den gotländska landsbygden. Om det varit så, har av nödvändighet en svenskspråkig version av prästbrevet kommit till användning.

Prästbrevets avslutning och psalmens sista strofer

Prästbrevet avslutas med en beskrivning av vad som hänt vid prästvigningen och det uppdrag som följer därav samt ordinators förhoppning om att den nyvigde skall bli väl mottagen som Guds sändebud. Allra sist vänder sig Kolmodin till den nyvigde med ett direkt tilltal.

Mot bakgrunden av denna bön och därför att kyrkans behov så erfordrar har *Petrus Kræklingius*, kallad, examinerad och befunden lämplig, under fromma böner och med händers påläggande ordinerats till det heliga ämbetet. Han anbefalles nu troget åt Guds kyrka att lära Guds ord rent och ofördärvat, att rätt förvalta sakramenten, att bevara en god ordning i kyrkan genom den kyrkliga rättsordningen, att i fråga om lärans renhet och ett ostraffligt leverne föregå sina åhörare med ett gott exempel. Fördenskull, för att han av alla trogna gudskyndare skall välviljigt mottagas såsom ett Guds sändebud, uppmanar och beder jag

---

²⁹ Levin 1902, s. 190 & 223. Se även Björck 1967, s. 18.

i kraft av mitt officiella ämbete, efter tillfogat fromt och ödmjukt löfte, att hans förvaltning må utfalla till Guds ära och kyrkans lyckosamma uppbyggelse! Men du, *Petrus Kræklingius*, som kallas vid denna världens aftontid, gå nu även du till Herrens vingård, och vad tillbörligt är skall givas dig. Slutligen efter ända till slutet väl utståndna mödor skall du få bära den oförvissneliga kransen. Givet Wisby den 26 oktober 1694.

Israel

Kolmodin Superint: Gotl:

Prästbrevet avslutas med att ordinator direkt tilltalar den nyvigde (i den latinska texten står namnet i vokativ: *Petre Kræklingi*) med löftet om att få det han behöver för sitt uppehälle och att efter slutad tjänst ”få bära den oförvissneliga kransen”. Även dessa slutord synes förstärka möjligheten att det kan röra sig om ett muntligt tilltal som också överlämnats i skrift.

Som tidigare nämnts är psalmens femte strof den som tydligast anknyter till Höga Visan. Strofen ”är i sin helhet genomsyrad av bildspråket i Höga Visan”.³⁰ Denna anknytning ger associationer till den s.k. brudmystiken som framträder hos Bernhard av Clairvaux i dennes predikningar över Höga Visan. Strofen anses även ha anknytning till medeltida mariasymbolik.³¹

Du Sarons blomster sköna,
Du Lilja i grön dal,
Ack! värdes själen kröna
Med dygder till stort tal:
Din nåd låt henne fukta,
Som dagg utav Sion;
Att hon må ljuvligt lukta,
Som ros i Libanon.

---

³⁰ Möller 2003, s. 339. Se även Arvastson 1971, s. 58, med tillämpning på strof fem: ”ThB utgör en av de mest omedelbara kontakterna i 1695 års psalmbok med denna bibelbok [...] bildspråket ur Höga Visans kapitel 2, Sarons blomster och liljan i dalen, finns endast i ThB.”

³¹ Arvastson 1971, s. 59.

Det som i prästbrevet möjligen skulle kunna associeras till denna strof är löftet att till slut ”få bära den oförvissneliga kransen” (*coronam eportabis imarcessibilem*). I psalmen heter det: ”Ack! Värdes själen kröna / Med dygder till stort tal”. Uttrycket torde anspela på Höga Visan 3:11: ”Gåår uth I Zions döttrar och skodhen Konung Salomo i then krono / ther hans modher honom medh krönt haffuer / på hans bryllops dagh / och på hans hiertas frögds dagh.”³² Allan Arvastson påpekar i sin analys att detta uttryck anknyter till brudkronan eller blomsterkransen, vilket i bönbokslitteraturen var ett välkänt emblem. ”Dygdernas midsommarkrans” var också ett användbart tema i predikningar vid midsommartid.³³

Psalmens sista strof är en bön vars innehåll återvänder till temat från de tre första stroferna och dess tydliga skapelseperspektiv.

Välsigna årets gröda,
Och vattna du vårt land:
Giv oss nödtorftig föda;
Välsigna sjö och strand.
Din fotspår drype av fetma.
Bespisa med ditt Ord,
Och med dess ljuve sötma,
Oss upp på denna jord.

Det handlar nu om en bön om välsignelse över grödan som växer ur marken, om regnet som måste vattna marken för att den skall kunna ge den livsnödvändiga födan. Det är ett jordbrukarperspektiv. Sedan följer ett fiskarperspektiv med bön om att sjö och strand skall välsignas. Därefter övergår strofen till att avsluta hela psalmen med att tala om Ordet som med sin ljuva sötma bespisar männis-

---

³² Den latinska översättningen, i Vulgata Clementina (1592 års edition) har följande lydelse: ”Egredimini et videte, filiae Sion, regem Salomonem in diademate quo *coronavit* illum mater sua in die desponsationis illius, et in die laetitia cordis ejus.” (Min kursivering för att visa verbformen från substantivet, *corona*, som används i prästbrevet.) Det kan också vara Ordspråksboken 4:9 som åsyftas: ”Hon [visheten] skall sätta på ditt huvud en skön krans; en ärekrona skall hon räcka åt dig” (1917 års bibelöversättning).

³³ Arvastson 1971, s. 60.

korna på jorden. Återigen dubbelheten, helheten av såväl jordiskt som himmelskt.

I prästbrevet utlovas den nyprästvigde försörjning, med orden: ”vad tillbörligt är skall givas dig.” Petrus Kræklingius kan gå in i sitt prästerliga uppdrag i trygg förvisning om att få det han behöver för sitt uppehälle. Det kan syfta på vad Gud skall ge honom i både kroppsligt/jordiskt och andligt/himmelskt avseende, både konkret mat från mark och sjö och andlig spis från Den heliga skrift.

Av kompositionen i psalmen kan vi utläsa något som innebär ännu en likhet med prästbrevet. Psalmens första tre strofer består av beskrivande partier med inskott av uppmaningar. I strof fyra och fem övergår psalmen till ett direkt tilltal till Sonen, och i sista strofen underförstått till Fadern med bön om välsignelse över årets gröda och annat skapelsegivet. Det är relativt vanligt i den svenska psalmskatten, liksom i Psaltaren, att en inledande beskrivande del övergår till och avslutas i bön. Det förtjänar att påpekas att detta drag, som komposition, framträder såväl i den här undersökta psalmen som i det prästbrev vi haft i fokus, dock så att i prästbrevet handlar det inte om egentlig bön utan om uppmaningar till bön och konsekvenserna av bön samt tilltal till prästbrevets mottagare.

Det här undersökta Kolmodins prästbrev från 1694 är i jämförelse med övriga undersökta prästbrev från Svenska kyrkan relativt unikt med sin homiletiska karaktär.³⁴ Det är en uppbygglig förkunnelse om Guds omsorg om sin kyrka, med dess folk och ämbete. Som illustration till denna Guds omsorg om kyrkan används metaforer från den ständigt pågående skapelsen. Prästbrevet startar, på samma sätt som psalmen, i det vida perspektivet, för att sedan preciseras till kyrkans villkor i världen och på Gotland, samt tillämpas avslutningsvis på den enskilde prästen som både omnämns och tilltalas. I psalmens disposition följer efter tre strofer med ”en naturskildring som kan sägas vara något nytt i svensk psalmdiktning [. . .] två strofer med tillämpning på

---

34 Av närmare 200 undersökta prästbrev från Svenska kyrkan under perioden 1694 till 2011 kan endast en handfull räknas till den homiletiska typen. Se härom Bengtsson 2013, s. 72f & 297-302.

människosjälens lilla värld”.³⁵ Liksom i psalmen ersätts i prästbrevet den beskrivande framställningen med direkta tilltal.

Avslutning

Av det som här redovisats beträffande psalmens och prästbrevets teologiska betoningar, enskilda ord och termer, symbolspråk och strukturell uppbyggnad, finns åtskilligt som kan visa på en gemensam upphovsman. Eftersom psalmen kan bedömas med jämförelser i ett längre historiskt perspektiv, går det att peka på nyansatser däri. Det går inte att på motsvarande sätt göra med prästbrevet, på grund av bristande tillgång på samtida och äldre prästbrev. Däremot kan man med en jämförelse av cirka 200 prästbrev av senare datum urskilja speciella särdrag i det här presenterade prästbrevet. Särskilt när särdrag i prästbrevet sammanfaller med nyansatser och särdrag i psalmen, kan man våga dra slutsatser som ger stöd åt den snart 300 år gamla uppgiften om Israel Kolmodin som författare till ”Den blomstertid nu kommer”. Svagheten i dessa slutsatser är huvudsakligen att det inte med säkerhet kan fastställas att Kolmodin är upphovsman till det prästbrev han överlämnat till Petrus Kræklingius. För att avgöra den frågan krävs betydligt mer forskning kring tidigare och samtida prästbrev som använts såväl i Visby stift som i övriga stift. Vad gäller teologiska betoningar, symbolanvändningar och strukturell uppbyggnad finns inget som direkt talar emot antagandet att Kolmodin kan ha skrivit de båda texter som här har jämförts med varandra.

Mycket talar alltså för att psalmen kan ha samma upphovsman som det prästbrev som överlämnades i Visby 1694. Mot denna bakgrund och så länge ingen mer sannolik kandidat kan presenteras, finns goda skäl att instämma i Johan Wilhelm Beckmans slutsats att ”wi måste låta Kolmodins namn wid ps. förblifwa fästadt”.³⁶

---

³⁵ Arvastson 1971, s. 54.

³⁶ Beckman 1845, s. 790.

Summary

Ingvar Bengtsson, D.Th.

Church of Sweden, former dean in the diocese of Göteborg

E-mail: ingvarius@hotmail.com

The Hymn "Den Blomstertid Nu Kommer". A Stylistic Comparison with a Contemporary Certificate of Ordination

The authorship of the hymn "Den blomstertid nu kommer" has for the last three hundred years been attributed to Israel Kolmodin. He was the superintendent of the Diocese of Visby from 1692 until his death in 1709. The earliest references that refer to Kolmodin as the author are dated 1729, some 35 years after the first known publication in 1694. For many generations of school children this hymn has held a special place, being associated with positive memories of when it was sung at the end of term celebrations just before the summer holidays, which has made it greatly loved even to this day.

However, in recent years questions have been asked as to whether Israel Kolmodin really was the author. In a review of the attributions to authors in the Swedish hymnal of 1986, a question mark was put after Kolmodin's name, which was retained in the following edition from 2002. The questioning of Kolmodin as author is due to a critical study by Allan Arvastson published in 1971, where he argued that there was no evidence that could bind the hymn to Kolmodin.

In this article the hymn is compared to another document connected to Kolmodin and printed at the same time, which could shed new light on the question of authorship. This document is a recently found Certificate of Ordination that Kolmodin probably wrote in his capacity as ordinator and that was handed over at an ordination in Visby Cathedral in 1694. That is the same year in which the hymn was first published. A complicating factor in doing this comparison is that the hymn is a poetic text written in Swedish whereas the Certificate of Ordination is a text in prose, written in Latin. To be able to say something about a possible resemblance between these two

documents and similar points of interest, attention is directed towards theological thought, individual words and terms, symbolic language and structure.

The Certificate of Ordination starts by describing the Church, Christ's Vineyard, with a creational theological theme, where God is presented as the Vineyard's vigilant custodian, who with the rays of the sun and the rain that waters the pastures provides the conditions for spiritual life. In a similar way the hymn's first three verses are about what creation offers humanity through God's continuing provisions. In both texts there is praise for God's gifts as well as thanksgiving.

In the hymn's fourth verse there occurs an abrupt change from the first article of faith to the second. The perspective of Creation is replaced with a Christological emphasis, where the darker side of human life is mentioned. In a similar way there occurs an abrupt change in the Certificate of Ordination, where this world is polarized against the heavenly world.

The hymn's fifth verse is leavened by imagery from the Song of Solomon, which means that this verse stands out as one of the closest contacts with the Song of Solomon in the Swedish Hymnal of 1695. In the Certificate of Ordination, too, one finds a possible allusion to this book in the Bible. As regards the presentation of the Church as the Vineyard that God keeps in his own care, He is Himself the always vigilant custodian, in comparison to Solomon, "who let the vineyard unto keepers" (8:11). In other Certificates of Ordination no such allusions to words from the Song of Solomon about God's own vineyard have been found. Another possible allusion, however, occurs at the end of the Certificate of Ordination, which talks about "carrying the crown". This could have some connection to Solomon's coronation (Song of Songs 3:11).

At the end of the Certificate of Ordination the newly ordained is promised a living. He can go out on his commission knowing that he will receive all he needs for his subsistence. It can also allude to what God will give him both bodily and spiritually. In a corresponding way the hymn ends with a prayer to God to bless all the things that grow on the ground and give rain, so that they can become food. Finally,

the hymn mentions the Word, who with delightful sweetness feeds the people of the earth – a dual perspective once again.

The comparative reading of “Den blomstertid nu kommer” and the Certificate of Ordination, both from 1694, shows that there are enough points of contact between the two texts to give credence to the idea that Kolmodin was the author of both.

Litteraturförteckning

Otryckta källor

Visby landsarkiv

Israel Kolmodins pappersbrevsaml. 1694 10–26; 163, 47, 2L12

Israel Kolmodin, Prästbrev till Petrus Kræklingius

Tryckta källor och litteratur

Arvastson, Allan, 1963, *Den svenska psalmen*. Lund.

Arvastson, Allan, 1971, *Imitation och förnyelse. Psalmhistoriska studier* (Bibliotheca theologiae practicae 25). Lund.

Beckman, Johan Wilhelm, 1845, *Den Nya Svenska Psalmboken framställd uti Försök till Svensk Psalmhistoria*. Stockholm.

Bengtsson, Ingvar, 2013, ”*Detta öppna brev*” *Spiritualitet och regelverk i prästbrev inom Svenska kyrkan* (Bibliotheca Historico-Ecclesiastica Lundensis 55). Skellefteå.

Bibeln eller Den heliga skrift. Gamla och nya testamentet. De kanoniska böckerna. Översättning-
en gillad och stadfäst av konungen år 1917. Stockholm 1958.

Bibeln. Bibelkommissionens översättning. 2000.

Biblia. Thet är: All then helgha Scrifft På Svensko. Stockholm 1618.

Björck, Ingemar, 1967, *Tradition och förnyelse. Pastorat och präster i Visby stift 1800–1920. En strukturstudie*. Stockholm.

Bohlin, Folke, 2001, ”De mest omtyckta psalmerna i Norden”, *Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*, red. Karl-Johan Hansson, Folke Bohlin & Jørgen Straarup. Åbo, s. 298–306.

Evertsson, Anna J., 2001, ”De mest omtyckta psalmerna i Sverige”, *Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*, red. Karl-Johan Hansson, Folke Bohlin & Jørgen Straarup. Åbo, s. 276–297.

Förslag till kyrkolag och särskilde lagar rörande kyrkowäsendet samt kyrkostadgar. [1846] 1847.

Den gamla psalmboken. Ett urval ur 1695, 1819 och 1937 års psalmböcker. Med inledning av Gunnell Vallquist. Textredigering, kommentarer och ordförklaringar av Håkan Möller. Svenska klassiker utgivna av Svenska Akademien. 2003.

Gummerus, Jaakko, 1902. *Synodalstatuter och andra kyrkorättsliga aktstycken från den svenska medeltidskyrkan*. Skrifter utg. af Kyrkohistoriska föreningen, II:2. Uppsala.

- Levin, Herman, 1902, "Bidrag till Visby stifts historia". *Kyrkohistorisk Årsskrift*, s 178–230. Stockholm.
- Lundström, Herman, 1900, "Swedbergs år 1695 afgivna försvar för sin psalmbok". *Kyrkohistorisk Årsskrift*, s.158–174.
- Möller, Håkan, 2003: Se *Den gamla psalmboken ...*
- Psb 1695 = *Den Svenska Psalm-Boken [...] år 1695 översedd och nödtorfteligen förbättrad*. 1697.
- Psb 1819 = *Den Svenska Psalm-Boken. Af Konungen gillad och stadfäst år 1819*. 1821.
- Psb 1937 = *Den svenska psalmboken av Konungen gillad och stadfäst år 1937*. 1956.
- Psb 1986a = *Den svenska psalmboken antagen av 1986 års kyrkomöte*. 1986.
- Psb 1986b = *Den svenska psalmboken med tillägg*. 2005.
- Selander, Inger, 2008, *När tron blir sång. Om psalm i text och ton*. Skellefteå.
- Swedberg, Jesper, 1729 (1941), *Lefwernes Beskrifning, af honom sielfwan sanferdeligen utförligen författad, och årligen igenomläsen och tilökt. Skrifwen åhr 1729*. Utg. av Gunnar Wetterberg. Lund.
- Swedberg, Jesper, *Psalmbok*. 1694.
- Den svenska psalmboken [...] 1819 med dess och messans melodier för fyra stämmor*. 1873
- Den svenska psalmboken av Konungen gillad och stadfäst år 1819 och Nya psalmer av Konungen år 1921 medgivna att användas tillsammans med 1819 års psalmbok*. 1928.
- Den svenska psalmboken, öfversedd och nödtorfteligen förbättrad af Johan Per Lindh*. 1797.
- Wahlström, Bengt, 1951, *Studier över tillkomsten av 1695 års psalmbok*. Uppsala.
- Vapaavuori, Hannu, 2001, "De mest uppskattade finska psalmerna". *Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*, red. Karl-Johan Hansson, Folke Bohlin & Jørgen Straarup. Åbo, s. 228–238.

Transkription av Israel Kolmodins prästbrev 1694

Viret adhuc, per Dei gratiam, in septentrione hoc nostro feliciter plantata Christi vinea, protectione Divina circumsepta, Sole Justitiæ irradiata, rore cœlesti irrigua; quibus dum gavisa fuerit præsiidiis, apud nos manebit & virebit gratos fidosque immota & intemerata ad destructionem usque hujus universi : operarii vero in hac vinea, vice sua functi, opere diurno exacto, mutantur, aliis discedentibus, aliis in vicem succedentibus. Curam hanc gerit indefessam ipse vineæ Dominus & pervigil custos, ut novos subinde vocet mittatque in vineam suam operarios : hos viribus instruit donisque exornat ut opus Domini sui, per media sibi tradita, ad præscriptum bene peragant, fructumque bonum procurent, quem tamen meminerint non suo labori, sed benedictioni Divinæ acceptum ferendum esse : nihil enim est quod plantet Paulus & Apollo riget, nisi Deus dederit incrementum. 1 Cor. 3. v. 6, 7. Et quanquam mercedem largissimam servis bene laborantibus spondet ipse Dominus, non eapropter vel arrogantia stimulis, vel spe lucri mundani, vel denique fiducia suarum virium quisquam sese offerat, minus obtrudat huic muneri, ne gratia una cum præmio simul excidat, probe memor increpationis hujus : non mittebam Prophetas, & ipsi currebant. Jer. 23, v. 21. Sicut enim regnum Christi non est de hoc mundo, ita servos Christi mundanos esse non oportet, sed spreta servili sorte amoris mundi rerumque mundanarum, Christo unice addictos esse, ut animas ipsi lucrentur ab ipso redemptas. Cavendum porro ne spiritu fanatico quis imaginetur sibi vocationem & missionem Divinam, quin potius probet per preces devotas, per expectationem mediorum ordinariorum, cujus Spiritus hic sit instinctus : neque enim eadem est hujus temporis atque pristinae conditio Ecclesiæ, ut vocatio ministrorum immediata, vel per sortem sit expectanda; nec tamen ob id vocatio hæc nostra desinit esse Divina. Idem est Deus qui etiamnum vocat servos suos, eadem Ecclesia ad quam vocantur, certitudo quoque vocationis haud dispar, dum seposito omni carnali adfectu, nixi regulis veritatis cœlestis motum in corde internum & inclinationem ad hoc munus sentimus, eamque non levem, non subitanam nec mutatam, probamus vero per

Inter adhuc, per Dei gratiam, in septentrione hoc nostro feliciter plantata Christi vinea, protectione Divina circumscripta, Sole iustitiae irradiata, rore coelestis irrigua: quibus dum gratia fuerit praefusa, apud nos manebit & virebituratos fidiosque immota & intemerata ad destructionem usque hujus universi: operanti v. in hac vinea, vice sua fundam, opere diturno exacto, mutatur, alis dissectentibus, alis invocent mutaq; in vineam suam operatur; hos viribus instruit domisq; exornat ut opus Domini sui, per media sibi tradita, ad prescriptum bene peragat, fructum enim est quod plantae Paulus & Apollo regit, nisi Deus deleat incrementum. 1 Cor. 3. v. 6. Et quantum mercedem largiffime bene laborantibus spondit ipse Dominus & peragat cultus, ut novos subinde vocent mutaq; in vineam suam operatur; quae fiduciam virum quisquam selet offerat, minus obruidat huic muneri, ne gratia una cum premio final excludat, memor incerpationis hujus: non mirebam Propheta, & ipsi curebant Jer. 23. v. 21. Sicut enim regnum Christi non est de hoc mundo, ita servos Christi mandatos esse non oportet, sed ipse servili sorte amoris mundi mundiq; mundanorum, Christo unice addictos esse, ut animas ipsi lucrarent ad ipso redemptas. Cavendum porro ne spiritu fanatico quis malignetur sibi vocationem & missionem Divinam, quin potius probe per preces devotas, per expectationem meliorum ordinariorum, cupis Spiritus hie sit inclinatus: neq; enim eadem est hujus temporis atque pristinae conditio Ecclesiae, ut vocatio ministrorum imbecillitas, vel per sortem sit expectanda; nec tamen ob id vocatio haec nostrae delinit esse Divina. Idem est Deus qui eam unum vocat servos suos: eadem Ecclesia ad quam vocatur, certitudo quoque vocationis haud dispar, dum seposito omni carnali affectu, mixi regulis veritatis coelestis motum in corde internum & inclinationem ad hoc manus sentimus, eamq; non levem, non subitanam nec mutabilem, probamus v. per expertentiam denorum & successum meliorum legitimorum, scopum nobis proponentes unicum adificationem ecclesiae ad gloriam Dei & salutem animarum. Inextimabile premium est beatitudo aeterna, vere coeleste donum fructus, Ministrorum ordinatio Ecclesiae commissa vere Divina, quae cetera avaritia juncta sunt, ut secundum ordinariam Dei dispositionem haud queant direvelli, sicut Apostolus exponit Rom. 9. v. 3. 4. &c. Quicumq; invocaverit nomen Domini salvus erit. Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt? Quomodo autem credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante? quomodo vero praedicabunt nisi mutaverint? &c. Arduum sane est sacerdoti minus & supra vires humanas, adeo ut, nisi ope Spiritus sancti sustulius, nemo sit huc provinciae administrandae operatione ferendo par, in sollicita cura animarum, (pretiosi illius depositi sanguine Christi redempti) in labore & vigiliis, in tentationibus sustinendis, ita ut coram ipso arbitro Jesu Christo rationem administrationis suae reddere possit: hoc qui non pendit, nondum idoneus Ecclesiae Dei minister censeri potest. Praesens Ecclesiarum hujus loci is est status, quod melius quidem multa sit, operanti vero pauci. Ideo rogamus est dominus missis ut mitat operarios in messem suam. Matth. 9. v. 37. 38. Haec praemissa oratione, usi Ecclesiae sic exigente, vocatus, examinatus & probatus, perque piaes preces & manuum impositionem ad sacrum ministerium ordinatus est *PEPPIUS KETTINGIUS* Qui nunc Ecclesiae Dei fideliter commendatur ad docendum Dei verbum purum & incorruptum, ad Sacramenta legitime administranda, ad bonum ordinem in Ecclesia per diligentiam Ecclesiasticam servandum, sinceritate doctrinae vitaeque integritate auditoribus suo praeculis exemplo. Quo nomine ut ab omnibus fidelibus Dei outoribus, tanquam Dei legatis benigne excipiantur, vigore numeris publici monerogaque, addito voto pio ac devoto, ut cedat ipfius administratio in Dei gloriam & salutem Ecclesiae adificationem! Tu vero *PEPPIUS KETTINGIUS* qui circa hanc Mundi vesperam vocatus, ito nunc quoq; in vineam Domini, & quod aequum est dabitur tibi, ac tandem possit labores bene exantlatos coronam & praebitis in aeternabilem. Dab. Wisby die 26 mensis Octobris Anni 1700.

*Israhel
Lambdin Superint. Gotte*

experientiam donorum & successum mediorum legitimorum, scopum nobis proponentes unicum ædificationem Ecclesiæ ad gloriam Dei & salutem animarum. Inæstimabile præmium est beatitudo æterna, vere cœleste donum fides, Ministrorum ordinatio Ecclesiæ commissa vere Divina, quæ catena aurea ita juncta sunt, ut secundum ordinariam Dei dispositionem haud queant divelli, sicut Apostolus exponit Rom. 10. v. 13, 14. &c. Quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit. Quomodo ergo invocabunt in quem non crediderunt? Quomodo autem credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? quomodo vero prædicabunt nisi mittantur? &c. Arduum sane est Sacerdotii munus & supra vires humanas, adeo ut, nisi ope Spiritus Sancti suffultus, nemo sit huic provinciæ administrandæ onerique ferendo par, in sollicita cura animarum (pretiosi illius depositi sanguine Christi redempti) in labore & vigiliis, in tentationibus sustinendis, ita ut coram ipso arbitro Jesu Christo rationem administrationis suæ reddere possit : hoc qui non perpendit, nondum idoneus Ecclesiæ Dei minister censi potest. Præsens Ecclesiarum hujus loci is est status, quod messis quidem multa sit, operarii vero pauci. Idcirco rogandus est dominus messis ut mittat operarios in messem suam. Matth. 9. v. 37. 38. Hac præmissa oratione, usu Ecclesiæ sic exigente, vocatus, examinatus & probatus, perque pias preces & manuum impositionem ad sacrum ministerium ordinatus est *Petrus Kræklingius* Qui nunc Ecclesiæ Dei fideliter commendatur ad docendum Dei verbum purum & incorruptum, ad Sacramenta legitime administranda, ad bonum ordinem in Ecclesia per disciplinam Ecclesiasticam servandum, synceritate doctrinæ vitæque integritate auditoribus suo præluens exemplo. Quo nomine ut ab omnibus fidelibus Dei cultoribus, tanquam Dei legatus benigne excipiat, vigore muneris publici moneo rogoque, addito voto pio ac devoto, ut cedat ipsius administratio in Dei gloriam & salutarem Ecclesiæ ædificationem! Tu vero *Petre Kræklingi* qui circa hanc Mundi vesperam vocaris, ito nunc quoque in vineam Domini, & quod æquum est dabitur tibi, ac tandem post labores bene exantlatos coronam eportabis immarcescibilem. Dab. Wisby die 26 mensis *Octob* Anni *MDCXCIV*.

Israel

Kolmodin Superint: Gotl: